

Voorbije wind (2)

In De *Nieuwe Zelfzwichter* 2006/4 schreef Hendrik A. Hachmer als Verstild Verleden 53 een bijdrage over een molenverplaatsing van Groningen naar Friesland en terug.

We plaatsen hier met toestemming een wat ingekorte versie van een vervolgartikel in het Friese molenblad De Utskoat (129, maart 2008).

VERHUIZINGEN VAN POLDERMOLEN DE VERLOREN ZOON

Molenkenner B. van der Veen Czn. verzamelde de volgende gegevens over De Verloren Zoon:

POLDERMOLEN. Een achtkante grondzeiler. De roeden hadden een vlucht van 75 voet. De molen bemaalde de Eexterwatermolenkolonie. Twee molens bemaalden een zeer groot gebied, gelegen onder Zuidbroek, Muntendam, Meeden, Westerlee, de Eexta met een gedeelte van de Scheemderzwaag, groot 5750 ha. Deze molen stond tussen de Oude Ae afwatering en het Termunter Zijdiep en bemaalde vermoedelijk het waterschap de Eeken. Gebouwd in 1800 (Gron.Crt.) (zie inv. Termunterzijlvest no 30). Afgebroken in 1865 (Prov. Gron.Crt.). Het achtkant werd in Gersloot 8 km ten noorden van Gorredijk herbouwd, later opnieuw afgebroken en naar de polder Het Lageland bij Harkstede verplaatst en kreeg daar de naam De Verloren Zoon. De molen staat aangegeven op de stafkaart van 1854 en de waterstaatskaart van 1874 (op de laatste als zijnde buiten gebruik). Staanplaats aan de zuidzijde van het Ondiep hoek Eexterzwaag, 1,5 km ten westen van de kerk, 1 km ten westnoordwesten van de toren van Eexta.

Van der Veen en anderen spreken over Gersloot als tweede locatie. Voorheen stonden in deze omgeving meerdere watermolens. Een boekje over Gersloot geeft mogelijk antwoord (Gearsleat Gerslote, Gersleat Gersloot, bijna 700 jong, door Klaas Oenema; Heerenveen 1984; p. 24):

[...] In 1865 kwam de tweede droogmaking aan de orde. Ook nu werd een achtkantige molen gebouwd en wel aan het Tijnjerak, naast een schutsluis (Lytse sé-sluis, waar nu de vaart dood loopt). Deze sluis zorgde voor de vaarverbinding tussen het Tijnjerak en de vaarten in de droogmaking. [...] Er waren negen molens in bedrijf, waarvan in 1884 de eerste drie werden afgebroken. Op 26 juni van dat jaar kwam het polderbestuur met het plan om de bemaling van de nog bestaande zes windmolens te vervangen door een stoommachine. [...] In 1889 kwam het plan voor droogmaking van het laatste gedeelte van de polder. [...]

MOLEN DE VERLOREN ZOON IN VERVALLEN TOESTAND NA DE STORM.

FOTO: I.J. DE KRAMER (AUG. 1953); COLL. SMD, A'DAM

MOLEN DE VERLOREN ZOON TIJDENS ZIJN SLOOP

FOTO: PARTICULIERE COLLECTIE

Uit andere bronnen weten we dat de eerste kavel (van de polder Kleine Zee) in 1865 en de 2e kavel in 1866 droog gelegd is. Luxtertijnje was een heel oud buurtschapje onder Tijnje, het wordt al aangegeven op een kaart van 1718 (Schotanus-Halma); het is nu verdwenen.

Om het verhaal compleet te maken volgt nog een citaat uit een boek met de titel *De geschiedenis van Scharmer, Harkstede en omgeving* (Bedum, 1995). In Harkstede woonde molenkenner W.O. Bakker (1923-2000). Hij heeft ook een en ander geschreven in genoemd boek.

De gegevens in dit artikel zijn gedeeltelijk ook te vinden in het *Groninger Molenboek* (Groningen, 1981) in het hoofdstuk Lijst van verdwenen molens 1949-1981, p. 168.

Bij statenbesluit van 12 juli 1877 werden de Kwabbe-polder, de Buringpolder en enige onbemalen gronden samengevoegd onder de naam waterschap Het

Lageland. Op 1 januari 1970 werd het waterschap opgeheven en is het opgegaan in het waterschap Duurswold. Het waterschap Duurswold werd opgericht in 1869 en omvatte een gedeelte van het voormalige waterschap Zijlvest, te weten De Drie Delfzijlen, Het Oostwolder Zijlvest, Het Wold Zijlvest en Het Farmsumer Zijlvest. Waterschap Duurswold ging vervolgens in 1986 op in het waterschap Eemzijlvest, dat op zijn beurt in 2000 opging in het huidige waterschap Hunze en Aa's, gevestigd te Veendam.

Een deel van de hier gepresenteerde geschiedenis is te vinden in de *Verdwenen molendatabase* (www.molendatabase.org) onder de nummers 38 (locatie Harkstede) en 7883 (locatie Tijnje).

De molen De Verloren Zoon had een vlucht van 23,50 meter en in 1891 werd de molen met beide vijzelbakken verhoogd, terwijl de vlucht niet groter is geworden. Het bestek van deze verhoging is bewaard gebleven in het waterschapsarchief.

De molen was gedekt met *geteerd riet*. Het is niet duidelijk wat hiermee bedoeld wordt; is het asfalt-papier? Inlichtingen graag naar de redactie.